

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

פרשת קרח - מודל מטריציוני : אירועים ומבחנים - המנורה, הדגל והאדמה.

ד"ר זאב פרידמן – מנכ"ל המרכז הישראלי לאפוטרופסות

פרשתנו משלימה רצף של שלושה מבחנים לבני ישראל, הנגזרים מרצף של שלושה אירועים דרמטיים, על גבי רצף של שלוש פרשות. לפנינו מודל מטריציוני מעניין על גבי שלושה צירים :

ציר אחד של שלושה אירועים : קברות התאוה, המרגלים, קורח ועדתו.

ציר שני של שלושה מבחנים : המנורה, הדגל, והאדמה.

ציר שלישי של שלוש פרשות : בהעלותך, שלח וקורח.

מבחנים אלו וצליחתם, אמורים להקנות זכאות וכשירות לבני ישראל, במעבר ממצרים לארץ ישראל, במעבר מעבודות לחירות, במעבר ממרחב המדבר שאין לו גבולות, למרחב של ארץ ומדינה עם גבולות וכללי התנהגות.

מבחן המנורה, כיצד ?

נגזר מאירוע **"קברות התאוה"** בפרשת **"בהעלותך"**. בני ישראל מקבלים רגליים קרות להגשמת ייעודם ודרכם לארץ ישראל והם במקהלה מייללת, מתרפקים על ארץ מצרים, תודעתם וליבם עדיין לא השתחררו מעולם העבודות משם רק יצאו, - "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים **חינם**, ואת הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים והשומים". **רש"י** מפרש : " חינם- מן המצוות". בני ישראל לא מוכנים לקבל עול של מצוות, אחריות ועצמאות ומעדיפים, עבודות ותלות. ההזדמנות לתיקון ניתנת לבני ישראל, בהערכות, למידה והפנמה, במבחן הראשון : **מבחן המנורה**.

מה מסמלת המנורה בפרשת בהעלותך ?

המנורה מסמלת ומייצגת, ערכים של ניהול עצמאי ושל קבלת אחריות. המנורה מסמלת תהליך של עליה והעצמה, בהשקעה התאמצות ואמונה בארץ היעוד, - " בהעלותך את הנרות " . לא במקרה נבחרה המנורה כסמלה של מדינת ישראל. ביטוי לאתוס המעבר ממדבר הגלות של 2000 שנים, למדינת ישראל, ראשית צמיחת גאולתנו, מיוצג במנורה. מבחן המנורה, הוא מבחן התיקון, של הצלחה, לעצמאות ואחריות או כישלון במבחן, למציאות של- **"חינם מן המצוות"**.

מבחן הדגל, כיצד ?

נגזר מאירוע **המרגלים** בפרשת **"שלח"** : " ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם". "ניתנה ראש ונשובה מצרימה". בני ישראל לוקים בהעדר חוסן אמוני, בהעדר חוסן נפשי ובהעדר חוסן ציוני.

ההזדמנות לתיקון ניתנת לבני ישראל, בהערכות, בלמידה ובהפנמה, במבחן השני : **מבחן הדגל**.

הדגל הוא **מצוות הציצית המוזכרת בפרשת "שלח"**. בקונגרס הציוני הראשון ב1897, הציע **דוד וולפסון** להרצל, שדגל מדינת ישראל יהיה דומה לציצית ולטלית, בפסי צבע כחול ולבן.

" התכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכיסא הכבוד " (**רמב"ן**, במדבר, טו', לט').

הדגל הוא האתוס המייצג את מבחן הרוח, הגאווה, הרגש הזהות וההשתייכות של עם ישראל. הדגל הוא נקודת ההתכנסות וההתלכדות סביבו, מקום בו מתקיימים הערבות ההדדית והסולידריות, שכל ישראל ערבים זה לזה. כל ילד בגן מכיר את השיר שחובר על ידי המשורר והעיתונאי, **נח רוזנבלום**, בעקבות הקונגרס הציוני הראשון 1897 ובהקשר לדברי הנביא **ירמיהו**, ד', ו' – " שאו נס ציונה העיזו אל תעמודו". כתב את השיר : " **שְׂאוּ צִיּוֹנָה נֶס וְדָגְלָהּ דָּגְלָהּ מַחְנֶה הַיּוֹדָה.... נַעֲשֶׂה נֶאֱלָגָהּ. יַחַד נִלְכְּהָ נֶאֱשׁוּבָה אֶרְצָה אֲבוֹתֵינוּ אֶל אֶרְצֵנוּ הָאֲהוּבָה..... בְּעֵד עַמָּנוּ, בְּעֵד אֶרְצֵנוּ "**

משרדי ההנהלה, הגן הטכנולוגי, בנין 1 כניסה ג' מלחה, ירושלים 96951 **טל:** 02-6490000 **פקס:** 02-6795040

אפוטרופסות – שקט נפשי וביטחון אישי

התאגיד הציבורי הגדול והוותיק בארץ לשירותי אפוטרופסות ללא מטרות רווח, שהוקם ע"י האפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים, הפועל בשקיפות, בשותפות ובתודעת שירות.

www.apotropus.org

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

מבחן הדגל בהקשרו למצוות הציצית, הוא התשובה לתסמונת המרגלים הלוקים בתופעת דחק פוסט טראומטית, של ערעור החוסן האמוני והנפשי והציוני של מנהיגות המרגלים המקרינה על כל דור המדבר.

מבחן האדמה, כיצד ?

נגזר מהאירוע הדרמטי של מחלוקת קורח ועדתו בפרשתנו, שבסיומו, האדמה פצתה פיה ובלעה את קורח ועדתו. מלבד המחלוקת וניסיון הפוטש של קורח כנגד מנהיגותו של משה, אנו רואים שמההסנגור הגדול של בני ישראל, בקברות התאוה בחטא העגל ובחטא המרגלים, הופך להיות קטגור לבני ישראל באירוע של קורח ועדתו.

האם משה נעשה קטגור, רק בגלל הערעור על מנהיגותו והניסיון להדיחו ? או שמא יש באירוע זה משהו נוסף ?

מסתבר שמה היה נסער כפי שלא היה מעולם, בעקבות נאום ההסתה של דתן ואבירם בני ראובן, שותפיו של קורח. הם ממוטטים במשפט אחד את האתוס האמוני והציוני של מסע החירות והעצמאות ממצרים לארץ ישראל. הם שוברים את כל הכלים וממחישים בנאומם את המשפט: " **יצאנו ממצרים, אבל מצרים לא יצאה מאיתנו**". בנאומם הם משתלחים בקב"ה, במשה ובאהרן: " **הַמַּעַט, כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ, לְהַמְיִתָנוּ בַּמִּדְבָּר: כִּי תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ, גַּם-הַשֶּׁתֶּרֶר. אֲף לֹא אֶל-אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ, הִבִּיאֲתָנוּ, וְתַתֵּן לָנוּ, נַחֲלַת שָׂדֵה וְכָרִים; הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם, תִּנְקַר--לֹא נַעֲלָה. לֹא נַעֲלָה " (טז', יג-יד).** דתן ואבירם ממוטטים את כל הבסיס של הבית הציוני האמוני והאידאולוגי. מילא אתם רוצים לחזור למצרים, מטעמי נוחות ופחד מקבלת אחריות ועצמאות ומעדיפים להמשיך להיות עבדים וחינם מן המצוות, זה חמור, יש בכך רפיסות והעדר עמוד שדרה לקבלת אחריות ועצמאות כבני חורין. את זה לכאורה, עוד היה אפשר אולי להכיל. אבל, בהציגם מודל אידאולוגי מעוות, כשהם **מציגים את מצרים לארץ המובטחת- ארץ זבת חלב ודבש**. את זה אי אפשר להכיל. בהשקפתם, אין לאדמת ארץ ישראל, כל משמעות, יעוד ותכלית. האדמה שהיא הבסיס, נשמטת מתחת לרגליים. דתן ואבירם זורעים את

הזרעים הראשונים של תנועת **הבי די אס BDS** בימינו (Boycott, Divestment and Sanctions) - קמפיין לחרם על ישראל, הכולל חרם כלכלי, אקדמי ותרבותי. הקמפיין החל ב-9 ביולי 2005 על ידי 171 ארגונים לא-ממשלתיים פלסטיניים וארגוני שמאל רדיקלי. בהקשר לכך, **הרב פרופ' יונתן זקס** בפרשנותו משרטט את הפרופיל האידאולוגי של תנועת קרח ועדתו בפרשתנו: " **הכוח המניע את המהלך כולו הוא אנשים שמטעמים תיאולוגיים ופוליטיים מתנגדים לקיומה של ישראל בכל גבול שהוא**, ובאותה מידה מתנגדים גם לדמוקרטיה, לחופש הדיבור, לחופש המידע, לחופש הדת, לזכויות אדם ולקדושת החיים. **המשותף לכולם הוא סירוב לתת לתומכי ישראל שימוע הוגן, תוך זלזול בעיקרון היסודי של הצדק. אותו עיקרון שנוסח בתורת המשפט הרומי בביטוי:**

Aude alteram partem – **שמע את הצד השני**. הכזבנות חסרת הבושה שהם נוקטים לעיתים- שישאל אינה מולדתו העתיקה של עם ישראל, שמעולם לא היה מקדש בירושלים, שישאל היא מעצמה קולוניאלית, נטע זר במזרח התיכון- **כזבנות זו מתחרה בחוצפתה הקולוסאלית, בטענתם של דתן ואבירם, שמצרים הייתה ארץ זבת חלב ודבש ושמה הוציא ממנה את בני ישראל רק כדי להרוג אותם במדבר. כי אם כל מה שחשוב הוא כוח, למה לבזבז זמן על האמת. כך ממשיכה רוחו של קורח לנשב בימינו**". כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים; ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים; איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי; ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו (פרקי אבות ה' יז). **במחלוקת של קרח ועדתו, לא מתקיימת הקשבה, כמו במחלוקת של בית הלל לבית שמאי, שם מתקיימת הקשבה, כפי שכותב מיכה גודמן בספרו החדש: "מלכוד 67": " בבית המדרש של בית הלל, לימדו את עמדות בית הלל רק אחרי ששמעו והשמיעו את עמדות בית שמאי. ההלכה היא כבית הלל, משום שהם לא הקשיבו רק לבית הלל. ההלכה, כך נקבע, איננה לשיטת אלו שצודקים, אלא לשיטת אלו שמקשיבים**". בית שמאי ובית הלל ידעו להפריד בין תוכן המחלוקת ומהותה לבין האישי. דוגמא לכך, שהיו מתקיימות חתונות בין משפחות בית שמאי לבית הלל. הם ידעו לקיים תרבות של ויכוח ומחלוקת מבלי לגלוש למישור האישי. הם ידעו לחיות בשלום באחוה וברעות, גם אם לא מסכימים ומייצגים השקפות עולם שונות. **הם ידעו להקשיב איש לרעהו, ולקיים דיאלוג ולא מונולוג. הקשבה היא ערך חשוב לקיום דיון, שיח ושיג בתרבות של ויכוח ומחלוקת. אנו מכירים בחיי היום יום, כיצד מתקיים דיון ללא הקשבה. כיצד מפסיקים אדם בשעת המשפט עת הוא מציג את עמדתו. כיצד אנו נוטים לתייג כל אדם ולהתרשם מחיצוניותו, מבלי לאפשר הקשבה אמיתית למילים שיאמר, שאולי יתגלו כאינן מייצגות את הרושם החיצוני ותיוג מראש של אדם למגרה מסוימת. אנו לא אחת מקובעים ולא מאפשרים לעצמנו להקשיב באמת ובסבלנות לבר שיחנו. קשה לנו לפעמים להכיל ולכבד דעות של האחר שהוא בר פלוגתא שלנו. אנו נוטים לא אחת לנהוג ברטוריקה פופוליסטית ודמגוגית, לגופו של אדם מבלי להתייחס לגופו של נושא או תוכן.**

משרדי ההנהלה, הגן הטכנולוגי, בנין 1 כניסה ג' מלחה, ירושלים 96951 טל: 02-6490000 פקס: 02-6795040

אפוטרופסות – שקט נפשי וביטחון אישי

התאגיד הציבורי הגדול והוותיק בארץ לשירותי אפוטרופסות ללא מטרות רווח, שהוקם ע"י האפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים, הפועל בשקיפות, בשותפות ובתדעית שירות.

www.apotropus.org

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

כאמור, בפרשתנו משה נשבר ונסער והופך להיות קטגור חריף לחוטאים, ובדבריו: "ויאמר משה, בזאת תדעון כי ד' שלחני... אם כמות כל האדם ימותון אלה... לא ד' שלחני.... ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה" (טז', כח'-ל').

משה שבאירועי המדבר הקשים האחרים- **חטא העגל וחטא המרגלים**, לבש את גלימת הסנוור של בני ישראל, הפעם הוא משה הקטגור שאינו מוצא לנפשו מנוח. **משה בפרשתנו חורג ממנהגו ומכתיב לקב"ה מה יהיה העונש החריג והעוצמתי לקורח ועדתו**. למרות שמשה כמובן מודע להשלכות והמשמעויות הגיאו פוליטיות והתקשורתיות של עונש זה, ביחס לאומות העולם באותה עת. הפעם השיקול של מה יאמרו הגויים, איננו רלוונטי. האינטרסים הגיאופוליטיים נדחקים הפעם לקרן זווית. משה מלמדנו: **עד כאן**. יש מצבים בחיים שחוצים קו אדום ויש לפעול בראיה חינוכית ערכית ומוסרית של מהות סוד קיומנו האידאולוגי, של תכלית ומהות היציאה ממצרים לארץ ישראל. משה אמת ותורתו אמת, כאומר לנו: "חברים יקרים, עד כאן!!". הפעם יש להיות צודק ולא חכם, הפעם יש לדבוק בעקרונות ובאמת. ברעידת האדמה האידאולוגית המתרחשת לפנינו, ששומטת את הקרקע מתחת לרגלינו במאבק של תנועת דתן ואבירם, יש לפעול מיידית ללא פשרות ובנחרצות".

דתן ואבירם במחנה קרח ועדתו הופכים את הפירמידה האידאולוגית של עם ישראל. לשיטתם, מצרים היא היעוד והגאולה. זאת היא פתולוגיה וכשל אמוני קולוסאלי.

משה עובר שבר של ערעור ברוטלי ואגרסיבי על מעמדו ומשפחתו. משה נוכח במחלוקת שאין בה כל תרבות של ויכוח והקשבה. משה עוד יכול היה להכיל זאת. אבל כאשר מחנה קרח ועדתו מציגים את **מצרים כארץ זבת חלב ודבש**. בנקודה זאת הוא נשבר. זה כבר לא ענין אישי, אלא **רעידת אדמה אידאולוגית**. זהו שבר אידאולוגי קולוסאלי. כאן אין כל מכנה משותף לקיום ויכוח ומחלוקת. **תשובת המשקל לרעידת האדמה האידאולוגית, היא ברעידת האדמה הפיזית, שהאדמה פוצה את פיה ושומטת הקרקע מקרח ועדתו.**

המילה- אדם היא שורש המילה - אדמה. חייבת להיות משמעות אמיתית לחיבור של האדם לאדמתו. **האדמה נשמטת מתחת לרגליהם של קרח ועדתו**.

אז מה עושים? ומהו התיקון? ההזדמנות לתיקון, ניתנת לבני ישראל, בהערכות, למידה והפנמה, של **המבחן השלישי – מבחן האדמה**. בסוף פרשתנו מופיע ה**תיקון של מבחן האדמה**, בדמות המצוות של **תרומות ומעשרות**:

" וַיְדַבֵּר ד', אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. וְאֶל הַלְוִיִּם תִּדְבַר, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתֶם, בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ד', מַעֲשֵׂר מִן-הַמַּעֲשֵׂר. וְנִחַשְׁבַּ לָכֶם, תְרוּמַתְכֶם כַּדָּגוּ, מִן הַגֶּר, וְכַמְלָאָה, מִן הַיֶּקֶב. כֹּן תְרִימוּ גַם אֲתֶם, תְרוּמַת ד', מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם, אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וְנָתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְרוּמַת ד', לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן" (יח', כה'- כח'). **מצוות המעשרות והתרומה בסוף פרשתנו, הוא מבחן האדמה.**

החיבור של האדם לאדמתו הוא בפרקטיקה, של התעסקות במצוות התלויות בארץ, בתרומות ומעשרות. זה יכול להתקיים רק במציאות של חיבור של עם ישראל לאדמתו, בפרקטיקה של עמל ויזע. קיום המצוות התלויות בארץ של תרומות ומעשרות, יש לו התכנות, רק אם אתה יושב פיזית בארץ ישראל. **אין מציאות של קיום מצוות התלויות בארץ מצרים, כארץ זבת חלב ודבש המיוצגת באידאולוגיה של מחנה קרח ועדתו.**